

PODSTICANJE I RAZVIJANJE MUZIČKE KREATIVNOSTI KAO PREDUSLOV ZA POJAVU INOVACIJA

Apstrakt: Svako vreme u istoriji čovečanstva donosilo je nešto novo, vredno, korisno i društveno značajno. Vrhunska dela i postignuća pojedinaca često su činila prekretnicu u životu ljudi. Razlog njihovog nastanka neretko je bila potreba za promenama koje su vodile poboljšanju kvaliteta života. Nastanak nečeg novog danas predstavlja izazov, jer ništa nije dugotrajno i nepromenjivo. Svet u kome živimo prepun je velikih i čestih promena, a skratilo se i vreme između nastanka ideje i njene praktične primene. Stoga, ljudi koji vredno rade i teže uspehu, imaju veliku odgovornost da budu jedinstveni u tom radu. Pronaći nova, inovativna rešenja podrazumeva posedovanje kreativnosti, a samim tim i sposobnosti za rešavanje problema na originalne načine. Kreativnost i inovativnost mogu da se ispolje na različitim poljima ljudskog delanja. Jedno od najznačajnijih polja, koje često predstavlja „izvorište” i mesto „rađanja” ideja, ispoljavanja kreativnosti uz stalno podsticanje i njihov razvoj, jeste sistem vaspitanja i obrazovanja (počevši od predškolskih ustanova do visokog obrazovanja). U ovom radu će, pored teorijskog okvira tumačenja kreativnosti i inovativnosti, biti prikazani načini podsticanja i razvijanja kreativnosti kod muzički darovitih kao preduslov za pojavu inovacija.

Cljučne reči: darovitost, kreativnost, inovacije, muzički razvoj.

Uvod

Potreba za promenama oduvek je bila inicijator nastajanja brojnih ideja koje su često rezultirale vrhunskim delima ili postignućima. Svet u kome živimo prepun je velikih i čestih promena, a skratilo se i vreme između nastanka ideje i njene praktične primene. Promene u okruženju trebalo bi da prate i promene u radu sistema vaspitanja i obrazovanja. U mnogim ustanovama vaspitno-obrazovni rad i dalje teče po obrascu J. Amosa Komenskoga (Iohan-Amos Comenius) koji je u nastavnu praksu uveden pre više od tri veka (Vilotijević, Vilotijević, 2016), te je neophodno, na temeljima tradicionalnih metoda, inovirati pristupe i strategije rada.

Pojava inovativnosti i inovacija najčešće podrazumeva posedovanje darovitosti i kreativnosti. A podsticanjem razvoja darovitosti i kreativnosti, može se očekivati nastanak inovativnih produkata. U skladu sa tim, postavljaju se pitanja: Kako se ogleda pojava inovacija u sistemu vaspitanja i obrazovanja? Koje su vrste inovacija u vaspitanju i obrazovanju? U kojoj meri podsticanje kreativnosti utiče na pojavu većih inovacija? Na koji način se može podsticati kreativnost u nastavi? Koji su načini podsticanja i razvijanja kreativnosti kod muzički darovitih učenika?

¹ jaca.stolic@gmail.com

Kako bismo jasnije predstavili moguće odgovore na postavljena pitanja najpre moramo razjasniti pojmove inovacija i kreativnost. Iz tih razloga ćemo se u tekstu rada koji sledi osvrnuti na najznačajnije autore i njihove teorije o pomenutoj problematici.

Inovacija i kreativnost – određenje pojmova

Zahvaljujući brojnim otkrićima, pronalascima i inovacijama omogućen je napredak u svim oblastima ljudskog rada i življenja. Kao što je već pomenuto, u davnim vremenima promene koje su se dešavale bile su mnogo ređe. Od ideje do praktične primene, odnosno njenog prihvatanja, usvajanja i upotrebe trebalo je da prođe dosta vremena. Danas se to vreme znatno skratilo, a pojava inovacija sve je češća.

Inovacije predstavljaju značajnu novinu, menjanje, odnosno pojavu nečeg novog. Smatra se da je pomenuti termin latinskog porekla i da je nastao od reči *novus* što znači nov, kao i reči *innovatio* u prevodu novina (Вилотијевић, Вилотијевић, 2016: 19). U ovom trenutku veoma je bitno naznačiti da će u tekstu koji sledi, pored pojma inovacija, biti korišteni i termini novina, promena i slično. Međutim, značajna je konstatacija autora Đorđevića (2012) da svaka inovacija podrazumeva promenu, ali da se svaka promena ne može smatrati inovacijom. Stoga se mora napomenuti da će se u ovom tekstu reči – novina, promene i slično, tumačiti kao sinonimi reči inovacija (ukoliko drugačije ne bude naznačeno).

Mnogi autori (Pratt, Jeffcutt, 2009, Amabile, 2010, Legrenzi, 2010, Mosurović Ružičić, 2012, Bogavac, Stojanović, 2015, Koska Balje, 2015, Вилотијевић, Вилотијевић, 2016, Đedović, 2016) polemišu o adekvatnom definisanju pojma inovacija, a većina njih traži odgovore na ista pitanja: Da li termin inovacija podrazumeva nešto što je potpuno novo ili može obuhvatati i nešto što je delimično novo? Da li se inovacijom smatra ono što je apsolutna novina ili novina u određenoj sredini? Da li se inovacijom može smatrati novina koja je nova za pojedinca ili mora biti vezana za većinu? Do koje mere se novina smatra inovacijom? U kom trenutku novina prestaje biti inovacija? U kakvom su sadejstvu pojmovi inovacija i kreativnost?

Ukoliko uzmemo u obzir tumačenje autora Mladena Vilotijevića i Nade Vilotijević, koji zapažaju da se u opštem pojmu termina inovacija mogu pronaći pojmovi: *unapređivanje, osavremenjavanje, modernizacija, razvoj* i slično (Вилотијевић, Вилотијевић, 2016: 19), možemo izneti zaključak da ovaj pojam ne predstavlja samo nešto što je potpuno novo, već i nešto što je delimično ili skoro potpuno izmenjeno u odnosu na postojeće stanje, sa ciljem njegovog poboljšavanja, unapređivanja ili razvoja. Inovacija, koja je najčešće *progresivna razvojna promena* (Исро), se ne mora tumačiti kao naučno otkriće ili pronalazak, već i kao bilo kakva novina u odnosu na postojeće stanje, delatnost ili sredinu u kojoj se nalazi.

Autor Rodžers (*Everett Rogers*) tumači inovaciju kao ideju koja je nova za pojedinca i ističe vreme koje je proteklo od njenog nastanka do prve upotrebe (Исро). U skladu sa tim, izvodi se zaključak da se svaka promena ili ideja koja je pojedinцу nova može tumačiti kao inovacija. Ovi autori razmatraju i druga

mišljenja, te ističu da kada *jedna novina uđe široko u praksu i postane opšteprihvaćena, ona više nije inovacija* (Исто: 21). Ipak, u okviru svog istraživanja, prednost daju shvatanju Rodžersa, te napominju da to isto mišljenje prihvata najveći broj autora, a potvrđuje i pedagoška praksa.

Novim značajnim pojavama se ne smatraju samo nove tehnologije ili proizvodi. Stanisavljev, Miladinović i drugi, zapažaju da to mogu biti novi i svrsishodniji načini za obavljanje poslova, nove metode upravljanja, čak misle da inovacije doprinose „pametnom” razvoju (Станисављев, Миладиновић и др., 2011). U širem smislu, pomenute tvrdnje ukazuju da je svrha inovacija poboljšanje ljudskih života i načina življenja. Autorka Koska Balje tvrdi da promena treba da *služi čoveku, a ne da čovek bude lutka u rukama promena* (Bogavac, kao što je citirano u Koska Balje, 2015: 89). Isto tako smatra da inovaciju čine i sve *organizovane i korisne aktivnosti koje doprinose kvalitetnijim promenama* (Исто: 92).

Razmatrajući različite definicije pojma inovacija, autor i autorka Vilotijević istakli su određena zajednička svojstva, te su zašli u suštinu svake inovacije i naznačili ih određenim redosledom. Stoga bi prema njihovom mišljenju inovacija predstavljala (Вилотијевић, Вилотијевић, 2016: 21):

- novu ideju;
- promenu;
- promenu u datoj situaciji koja ne mora biti apsolutna novina;
- promenu koja je namerna;
- promenu kojoj je cilj poboljšanje stanja (npr. podizanje kvaliteta nastave).

Pojava inovacija najčešće je neodvojiva od prisutnosti kreativnosti. Autori Prat (Pratt) i Džefkat (Jeffcutt) tragali su za odgovorom na pitanje: Da li su pojmovi inovacija i kreativnost jednaki po značenju? Jedan od odgovora predstavio je kreativnost kao ideju, koja je samo jedan segment inovacije, a inovacije su okarakterisane kao proizvod implementacije ideja (Pratt, Jeffcutt, 2009). U skladu sa tim, može se tumačiti da ideja predstavlja „koren”, koji se posle razvija i oblikuje posredstvom kreativnih misaonih procesa, a potom „izrasta” u jedinstveni proizvod koji ubrzo postaje inovativan.

Biti kreativan, znači pronaći inovativna rešenja suočavajući se hrabro sa problemima, rešavajući ih na originalan i jedinstven način. Znanje koje se stiče u sadejstvu sa kreativnosti, dovodi do stvaranja i primene inovacija. Kako napominje Koska Balje, *neophodna je ciljana sposobnost inoviranja, razvoja i primene tih novih znanja, jer bez dobre organizacije i strateški osmišljenih planova veoma je teško postići veliki uspeh* (Koska Balje, 2015: 91).

Prema mišljenju Legrenzija, kada se analiziraju termini kreativnost i inovacija, najčešće se govori o proizvodima ljudske kreativnosti, kao i o procesima koji su uključeni u nastanak i razvoj inovativnog proizvoda (Legrenzi, 2010). Naravno, neizostavno je okruženje koje ima zadatak da proceni da li je proizvod više ili manje kreativan i inovativan, pri čemu je potrebno da prođe i određeno vreme kako bi se uvideo i vrednovao njegov značaj.

Na pomenutu temu Đedović tvrdi da kreativnost i inovativnost u sadejstvu čine stvaralaštvo. Nešto što je novo i značajno. Stvaralaštvo predstavlja intelektualnu svojinu pojedinca, jer proističe iz misaonih procesa, a njih pokreće

mašta, volja i znanje. Takvi ljudi imaju razvijen kreativan način mišljenja i sposobnost da rad, delo i proizvod učine inovativnim i jedinstvenim. Stvaralac postavlja cilj, koji je skoro uvek na krajnjim granicama njegovih mogućnosti, te ga najčešće dosegne. Taj cilj za druge je nedostižan, nedodirljiv i beznačajan. Takav čovek vidi, misli, povezuje, kreira i na kraju proizvodi nešto što je drugima nepojmljivo. Stvara nešto što je originalno i društveno značajno. Autor Đedović stvaralački proces objašnjava mišljenjem da *stvaralaštvo počinje kreativnom idejom, koja otkriva problem, a nastavlja se inovativnim razmišljanjem koje rešava problem* (Đedović, 2016: 427). Pomenutom tvrdnjom, koja ima sličnosti sa zapažanjima Prata i Džefkata, jasno je opisan put od kreativnog do inovativnog.

Ispoljavanje kreativnih i stvaralačkih procesa, koji vode do pojave inovativnosti, najbolje može podstaći adekvatna podrška okruženja (Isto). Kako bi se nešto označilo kao inovativno, neophodno je priznanje i primena od strane okruženja, što bi pojedincu činilo dovoljan podsticaj za dalje napredovanje. Na taj način opravdala bi se sva ulaganja, utrošeno vreme i doprinelo bi se društvenom dobru.

Brojni autori termin *kreativnost* predstavljaju sličnim opisom kao što se definiše inovacija, a isto im tako daju veliki i podjednaki značaj (Стојаковић, 2000, Игњатовић, Игњатовић, 2004, Кнежевић-Флорић, 2004, Келемен, 2004, Требјешанин, 2004, Стевановић, 2004, Негру, 2004, Гојков, 2005, Ђорђевић, Максић, 2005, Шефер, 2006, Нузјак, 2006, Pratt, Jeffcutt, 2009, Legrenzi, 2010, Vognar, 2012, Ђорђевић, 2012, Теовановић, 2012, Ђорђевић, 2015а, Ђорђевић, 2015б, Vogavac, Stojanović, 2015, Koska Valje, 2015, Гојков, Бојанић, Мијатовић, 2015, Веселинов, Пртљага, Игњатовић, 2015, Крњајић, 2015, Негру, 2015, Вилотијевић, Вилотијевић, 2016, Ђорђевић, Ђорђевић, 2016, Ђедовић, 2016). У складу са тим, може се рећи да је оправдано питање који су поставили Prat i Džefkat (2009), а тиће се могућности за једнаким значењем ова два појма.

Креативност најчешће описују као настајање нечег вредног, оригиналног, новог, значајног и слично. Ауторка Ђорђевић изводи дефиницију да *креативност означава стварање нечег новог, проналазак, изум, оригинално дело и односи се на способност ljudi da se pronadu nova rešenja, sagledaju problemi iz novog ugla, daju nove ideje, nova uvidanja* (Ђорђевић, 2015а: 70). Исто тако напомиње да креативност има свој почетак, односно извор из којег „извиру” први наговештаји (Исто: 71). Ова тврдња веома је значајна и потврђује чињеницу да је идеја кључна за развој и настајак креативног и иновативног производа.

Одређени истраживачи заступају мишљење да је суштина креативности у креативном понашању које подразумева креативно размишљање, навике и активности (Ћудина-Обрадовић, 1990, Гојков, 2005, Кадум-Бошњак, Бречевић, 2015). За истраживање на ову тему велике заслуге припале су америчком психологу Guilfordu (*Guilford*) који под креативношћу подразумева урођене способности, те сматра да су за креативно понашање заслужни мисаони процеси (Ћудина-Обрадовић, 1990, Кадум-Бошњак, Бречевић, 2015).

Често се напомиње да је креативност неопходни сегмент постојања и манифестовања дарovitosti i talenta (Ћудина-Обрадовић, 1990). Са тим у веzi,

Sternberg (*Sternberg*) i Lubart (*Lubart*), razvijaju kreativnu darovitost (Maksić, 2007), te formulišu šest značajnih uporišta u njenom podsticanju (Требејшанин, 2010: 285):

- intelektualni procesi;
- znanja;
- intelektualni stil;
- osobine ličnosti;
- motivacija i
- sredina.

Može se istaći da su svi pomenuti segmenti značajni, kako za podsticanje kreativnosti, tako i za potencijalni nastanak inovativnog proizvoda. Izdvaja se mišljenje Torensa (Torrance) koje možemo porediti sa formulacijom autora Đedovića (2016), koji je opisao stvaralački proces, kao i sa tvrdnjama Prata i Džefkata (2009), koji su opisali put od kreativnog do inovativnog. Postojanje kreativnosti Torens opisuje kao želju za pronalaženjem originalnih rešenja putem sopstvenih, inovativnih ideja, a sve u skladu sa postavljenim pitanjima čiji odgovori još uvek nisu pronađeni (Радомировић, 2004).

Zanimljivu poddelu vrste kreativnosti napravio je autor Tejlor (Taylor) koji je izdvojio pet međusobno povezanih kategorija (Đorđević, 2005, Дан, Миту, Лукић, 2005, Теовановић, 2012):

- ekspresivna kreativnost (oblik slobodnog izražavanja ne pridajući značaj proizvodu);
- produktivna kreativnost (viši nivo stvaralaštva podrazumevajući ovladavanje određenim znanjima potrebnim za proces stvaranja proizvoda);
- inventivna kreativnost (podrazumeva umeće povezivanja nepovezanih elemenata, kao i novu upotrebu starih stvari);
- inovativna kreativnost (ovladavanje znanjima unutar određenog domena) i
- emergentna kreativnost (odnosi se na stvaranje novih ideja i koncepata).

Na osnovu analize formulacije termina inovacija i kreativnost, može se zaključiti da mnogi autori koriste iste opisne reči kako bi ih definisali. Međutim, određene tvrdnje zaista sugerišu jasnu razliku između pomenutih pojmova, te opisuju „put” od nastanka, tačnije „rađanja” ideje, preko razvoja kreativnog načina mišljenja, njegovog ispoljavanja, do samog kraja i stvaranja inovativnog proizvoda.

Образложено тумачење појма иновације и постављање јасне разлике између термина иновација и креативност представља „пут” ка проналаску одговора на раније постављена питања. Неоспорна је тврдња да термин иновација представља значајну новину, која може бити нова или делимично нова и која се може јавити у било ком пољу људског деланја. Може чинити апсолутну новину, али и нешто што је ново за одређену средину. Иновација настаје посредством креативности, а да би се створило нешто иновативно потребно је „у право време, на прави начин” подстицати његов развој. У складу са тим тврдњама истаћемо значај и утицај система васпитања и образовања, где се ствара могућност за настајак и развој креативности и иновативног стваралаштва.

Inovacije u sistemu vaspitanja i obrazovanja

Prema rečima autora i autorke Vilotijević, inovacija u nastavi predstavlja *novinu koja se unosi u pedagošku stvarnost* (Вилотијевић, Вилотијевић, 2016: 19). Dakle, svrha promene i uvođenja novine u nastavni proces je da poboljša i unapredi praktičan rad vaspitnih i obrazovnih ustanova (Bogavac, Stojanović, 2015). Sveobuhvatnu definiciju inovacija u sistemu vaspitanja i obrazovanja prikazao je autor Dragutin Franković, koji je, na temeljima pomenutog istraživača Rodžersa, istakao da je inovacija *namerna promena, ili skup promena u ciljevima, ili u sadržajima, ili u organizacionoj strukturi, ili u metodama, tehnikama i nastavnim materijalima, ili u svemu onome što se unosi, ili je uneto u sistem i praksu obrazovanja da bi se taj rad poboljšao i unapredio* (Вилотијевић, Вилотијевић, 2016: 19). Iz priloženog se može zaključiti da autor ima slična zapažanja kao brojni drugi pomenuti autori, te smatra da promena ne mora biti apsolutno nova, ali da mora biti novost u datoj situaciji.

Autor i autorka Vilotijević formiraju definiciju inovacija u nastavi te smatraju da su one *progresivne, razvojne, naučno utemeljene promene u didaktičko-metodičkoj organizaciji nastave* koje se javljaju i koriste kao novina u nastavnom procesu (Исто: 21). Trebalo bi imati na umu da se promene u okviru nastave mogu javiti u svim njenim elementima: ciljevima, metodama, oblicima i vrstama nastave, didaktičkim medijima, načinu vrednovanja i slično.

Mišljenje da su pedagoške inovacije *promene u celini strukture školskog sistema ili njegovih značajnih sastavnih delova, u cilju poboljšanja koja se mogu meriti* zastupao je poljski didaktičar V. Okonj (*Vincnty Okoń*) (Okoń, prema Ђорђевић, 2012: 5). Ђorđević (2012) napominje da se u okviru inovacija najčešće menjaju uzajamne veze među delovima školskog sistema, nego promene samih delova (mислеći na program, udžbenike, nastavnike, učenike i slično). Takođe, ističe da se u nastavi više teži za efikasnom primenom i širenjem novih metoda i postupaka, nego za njihovom inovacijom.

Inovacijama u vaspitno-obrazovnom sistemu podrazumevaju se reforme, koje čine veće ili manje promene u samom sistemu, a one utiču na sve didaktičke promene u školama (Ђорђевић, 2012, Вилотијевић, Вилотијевић, 2016). Ђorđević zapaža sličnu povezanost termina inovacije i reforme. Međutim, formira jasnu razliku između njih, objašnjavajući da promene koje čine reforme utiču na izmenu sistema, a inovacije predstavljaju manje promene sa ciljem poboljšanja određenog elementa u sistemu (bez menjanja celine) (Ђорђевић, 2012). Може се извести закључак да иновација постаје реформа уколико утиче на промену читавог образовног система.

Postoje različite vrste inovacija koje se mogu razlikovati po: *obimu, ulozi i značaju*, zatim po njenoj *primeni*, a u procesu razvrstavanja u određene tipove i kategorije, mogu se razlikovati po *pokušajima i nastojanjima* (Исто: 7).

Autor Mandić dao je opširnu klasifikaciju inovacija u okviru obrazovnog sistema i rada u školi, a one obuhvataju promene u (Вилотијевић, Вилотијевић, 2016: 22):

- cilju vaspitanja;

- funkciji školskog sistema;
- sadržajima nastavnog rada;
- funkciji nastavnika;
- sredstvima rada;
- organizaciji nastave;
- realizaciji nastave i
- evaluaciji nastave.

Kategorizaciju inovacija načinio je i pomenuti didaktičar Okonj, koji ih je razvrstao na sledeći način (Ђорђевић, 2012: 7–9, Вилотијевић, Вилотијевић, 2016: 23–24):

- *strukturne* – pripadaju grupi kompleksnih i teških inovacija, jer se odnose na promene u sistemu vaspitanja i obrazovanja i osnova školskog sistema (što podrazumeva promenu određenog sistema, programskih reformi, didaktičko-metodičkog sistema i drugo);
- *programske* – čine deo strukturnih inovacija, ali se mogu javljati i kao organizovane i spontane, uže, šire i različite namene, kao i obima;
- *metodičke/metodske* – predstavljaju promene u nastavi, nastavnim sadržajima, aktivnostima pojedinih predmeta; omogućavaju kreativan i stvaralački rad nastavnika, jer su povezani sa njihovim svakodnevnim radom, te su pogodne za kreiranje i sprovođenje novih ideja;
- *organizacione* – povezane su sa metodičkim/metodskim inovacijama, jer su najčešće promene organizacione prirode inicirane pojavom novih metoda;
- *sistemske inovacije* – predstavljaju promene koje se odnose na sistem obrazovanja, vaspitanja i učenja (npr. promene razredno-časovno-predmetnog sistema rada u školi i nastavi).

Autor Havelok predstavio je specifičnu klasifikaciju inovacija, te ih je obrazložio sledećim redosledom (Вилотијевић, Вилотијевић, 2016: 22):

- *supstitucija* – jedan ranije korišten deo se zamenjuje drugim;
- *menjanje* – promene usmerene na postojeće strukture, npr. povremeno spajanje više odeljenja istoga razreda i slično;
- *odavanje bez menjanja i većih poremećaja starih postupaka i oblika* – npr. uvođenje savremene tehnologije;
- *restrukturiranje* – npr. menjanje sastava i obima odeljenja, uvođenje novih predmeta;
- *otklanjanje starog ponašanja* – promenom udžbenika, nastavnih metoda i postupaka, ponašanja prema učenicima;
- *obnavljanje starog ponašanja* – upotreba znanja koje je ranije davalo bolje rezultate.

Autori Pratt i Džefkat (Pratt, Jeffcutt, 2009) ističu da je od samog inovativnog proizvoda mnogo bitnije razumevanje i rad sa kreativnima. Pomenuta činjenica navodi na zaključak da možda najveću ulogu u ovom procesu imaju vaspitači, učitelji, nastavnici i profesori, koji na ovom putu „vode” pojedinca do potpunog osamostaljivanja, odnosno samostalnog promišljanja, kreativnog i stvaralačkog izražavanja, sposobnosti samoevaluacije, kao i dobijanja krajnjeg

inovativnog proizvoda. Đorđević (2012) ističe da nastavnici imaju ključnu ulogu za uvođenje inovacija, te smatra da veliku pažnju treba usmeriti ka njihovom opštem, stručnom i profesionalnom obrazovanju, uz redovno teorijsko i praktično usavršavanje znanja i umjenja za rad u praksi.

Dakle, kako bi inovacija bila uspešna, veliki značaj čini kvalitetna interakcija između nastavnika i učenika (Bogavac, Stojanović, 2015), kao i negovanje materijalnih i moralnih činilaca (Вилотијевић, Вилотијевић, 2016). Da bi podstakli i „oslobodili” istraživački i stvaralački „duh” kod dece i odraslih, učitelji, nastavnici i profesori najpre moraju osloboditi svoj „unutarnji duh” i svoje *potencijalne sposobnosti*, te ih podsticati i kod dece. Najpre oni moraju biti motivisani i spremni na veliko zalaganje i rad kako bi ispunili zadati cilj. U suprotnom inovacija, bez obzira na njen potencijal i mogućnosti, neće opstati. Na tu temu, autor Mandić ističe da su *inovacije u vaspitno-obrazovnoj delatnosti sinhronizovani sistem pedagoških, društvenih, organizacijskih i ekonomskih mera (čvrsto zasnovanih na pedagoškoj i drugim naukama) koje su usmerene ka podizanju nivoa i kvaliteta vaspitno-obrazovnog rada, uz racionalno korišćenje kadrova, vremena i kreativnosti nastavnika i učenika* (Isto: 21). Jedino uz sadejstvo svih pomenutih činilaca i njihov sinhronizovan rad, možemo očekivati da novine budu prihvaćene i uspešne.

Zanimljivo mišljenje zapaža se kod autora Mandića koji smatra da se u okviru inovacija stvaraju uslovi za *praćenje, normiranje i vrednovanje pedagoškog rada*, te se tim putem utiče na motivisanje učenika i nastavnika u radu (Isto). Zbog toga je važan segment u nastavnom procesu, prilikom uvođenja svake novine, praćenje efekata i rezultata njene primene, kao i analiza ishoda, pozitivnih ili negativnih. U skadu sa tim, moguće je za kratko vreme pozitivno uticati na svaku promenu ili novinu koja se primenjuje u nastavnom procesu i u skladu sa potrebama i zapaženim rezultatima izvršiti potrebnu korekciju.

Didaktičke strategije podsticanja muzičke kreativnosti u nastavi

Kreativni stvaraoci su nam neophodni kako bi svet opstao i napredovao.
(Максић, према Веселинов, Пртљага, Игњатовић, 2015: 292).

Kao što je ranije pomenuto, za moguću pojavu značajnih novina neophodno je podsticati ispoljavanje kreativnosti koje je, prema brojnim autorima, preduslov za pojavu inovacija. Koliko je razvoj kreativnosti značajan na svim nivoima vaspitanja i obrazovanja govori iskaz engleskog pedagoga Kena Robinsona (Kenneth [Ken] Robinson) koji veruje da je kreativnost u vaspitanju i obrazovanju *jednako važna kao i pismenost i trebamo se jednako prema njoj odnositi* (Robinson prema Bognar, 2012: 10). Ukoliko uzmemo u obzir zaključke autora Trefingera (Treffinger) koji je, proučavajući različite definicije kreativnosti, došao do saznanja da elementi ispoljavanja kreativnosti variraju unutar i između ljudi i disciplina, što znači da nijedna osoba ne poseduje sve elemente niti ih ispoljava sve vreme, može se reći da se mnogi elementi kreativnosti mogu usvojiti, naučiti i razvijati (Isto). Sa tim u vezi, veoma je teško predvideti koji učenici mogu imati potencijala da postanu *kreativno*

produktivni odrasli (Isto: 12), te je neophodno uticati i pratiti razvoj kreativnosti kod sve dece, a potom izvršiti identifikaciju darovitih i talentovanih kod kojih u većoj meri možemo očekivati ispoljavanje kreativnosti. S obzirom na to da je sistem vaspitanja i obrazovanja veoma širok i kompleksan, u tekstu koji sledi, biće predstavljene određene didaktičke strategije sa ciljem podsticanja kreativnosti u nastavi, primenjivi na sve nastavne oblasti, kao jedan od uslova za potencijalnu pojavu originalnih novina, a u skladu sa tim, značajnih i većih inovacija, kao i primeri podsticanja muzičke kreativnosti u nastavi.

Da bi se obezbedio pravovremeni razvoj kreativnosti, potrebno je da svaki nastavnik usvoji i poseduje određene kompetencije u tom domenu. Zbog toga bi nastavnici, pored obrazovanja, trebalo da imaju adekvatno stručno usavršavanje, kao i da poseduju sledeće karakteristike (*NAGC, Position Statements*, prema Lazarević, 2005: 333):

- da poznaju i uvažavaju poreklo i prirodu darovitog i kreativnog ispoljavanja inteligencije;
- da poznaju i razumeju sve aspekte i karakteristike darovite i kreativne dece (npr. kognitivne, socijalne, emocionalne), kao i da uvažavaju potencijalne probleme takve dece koja dolaze iz različitih kulturnih sredina;
- da poznaju složenije sadržaje iz oblasti koje predaju i da imaju odgovarajući pristup tim sadržajima u nastavi (po mogućstvu što kreativniji i slobodniji);
- da imaju sposobnost da razviju diferencirani kurikulum u odnosu na darovite, talentovane i kreativne učenike, kao i sposobnost da stvaraju pozitivno i adekvatno okruženje u kome će, kako darovita, tako i sva druga, potencijalno darovita deca moći da iskuse izazove, spoznaju i ispolje svoju jedinstvenost.

Kako bi kod učenika razvijali i podsticali kreativan način mišljenja, najpre im moramo pružiti određenu slobodu (mišljenja, samostalnosti i slično), kao i mogućnosti za stvaralačko izražavanje. Stoga je najbolje u prvim koracima podsticati (Вилотијевић, Вилотијевић, 2016: 31–32):

- *samostalno učenje* (potrebno ih je prvo osposobiti da samostalno uče),
- *prikupljanje, selekciju i korišćenje informacija*;
- *korišćenje različitih izvora znanja*;
- *misaoni rad i stvaralačko ispoljavanje ličnosti*;
- *tolerantne i demokratske odnose u društvu*;
- *rešavanje problema*, u školi, slobodnom vremenu i porodici;
- *korišćenje informatičkih jezika u životu i radu* i slično.

Isto tako autori Dan, Mitu i Lukić predlažu uslove stimulisanja kreativnosti koje je poželjno primenjivati (Дан, Миту, Лукић, 2005: 491–492), a to su:

- postavljanje određenih zahteva i *problemskih situacija divergentnog tipa* koji će buditi kreativan način mišljenja;
- negovanje adekvatne atmosfere i okruženja koji će stimulisati kreativnu spontanost dece (npr. uvažavanjem pitanja koje postavljaju, idejnih rešenja određenog problema, poštovanje ideja i mišljenja koja su nastala

- posredstvom mašte, kreativnih misli, pružanje neophodne slobode, vrednovanje svih njihovih zanimljivih ostvarenja i slično);
- rad sa decom koji će biti *non-direktivan* i koji će pružiti slobodu izražavanja;
- poseban način prilaženja, razumevanja i pristupa deci, kao i njihovog uvažavanja, priznavanja i ohrabrivanja;
- uključivanje dece u kreativne vidove aktivnosti koji će rezultirati stvaralačkom izražavanju, kao i ispoljavanju jedinstvene ličnosti deteta.

Svi opisani segmenti veoma su značajni i mogu se upotrebljavati u okviru svakog predmeta ili aktivnosti, pa čak i van rada sa darovitom decom, jer nikada ne možemo biti sigurni da li ćemo tim putem možda, u detetu probuditi kreativan i stvaralački način predstavljanja svoje individue.

Autorka Knežević-Florić (2005: 43) obrazložila je predloge istraživača Renzulija (*Renzulli*) o mogućim oblicima rada sa darovitima u obogaćenom školskom okruženju, a koji su relevantni za primenu u funkciji podsticanja i razvoja kreativnosti. Kao prvi oblik rada predstavljene su *otvorene učionice*, koje su dostupne svim učenicima nezavisno od uzrasta tokom čitavog dana sa ciljem da zadovolje potrebe darovitih učenika. Podrazumeva se da nastavici koji u njima rade moraju posedovati sve potrebne kompetencije za rad sa nadarenim i talentovanim učenicima. Drugi predlog predstavljaju *posebne učionice*, koje se zasnivaju na „specijalizovanoj nastavi”. Prva varijanta ovog načina rada je da daroviti učenici u jednom trenutku nastave ili par časova, provedu u posebnoj učionici, gde će imati prilike da rade u oblastima svojih interesovanja u skladu sa sopstvenim mogućnostima. Druga varijanta pruža mogućnost rada i učenja u okviru iste učionice po principu grupisanja. Na taj način, daroviti učenici će moći da ostvare interakciju sa svim drugarima, a ujedno da zadovolje svoje individualne potrebe i mogućnosti. Renzuli predlaže još jedan model koji se fokusira na darovite različitog uzrasta i naziva ga *međurazredno grupisanje*. Pored pomenutih strategija, ističe *individualne učioničke modifikacije* sa akcentom na individualizovani rad, zatim, specijalizovane kabinete-datoteke koje imaju ulogu biblioteke, kao i mentorski rad sa učenicima koji je možda i najznačajniji (Старц и сар., 2016).

Slične predloge dao je autor Blažić, koji je obrazložio da savremena nastava treba da bude otvorena i da nastavnik treba da se prilagođava interesima i sposobnostima učenika, a ne da strogo poštuje zadate i predložene nastavne ciljeve, sadržaje i metode. U svom istraživanju predložio je određene savremene vrste nastave koje su pogodne za podsticanje kreativnosti kod učenika (Blažić, 2004: 17):

- *nastava koja otkriva* – didaktička strategija putem koje deca samostalno otkrivaju moguće rešenje;
- *istraživačka nastava* – didaktička strategija naučnog spoznavanja, putem koje učenici istražuju i upoznaju nešto novo (naučno);
- *projektna nastava* – deo istraživačke nastave nazvane *projekat*, putem koje učenici i nastavnici zajedno realizuju, najčešće, interdisciplinarnu temu;
- *problemska nastava* – slična je istraživačkoj nastavi, ali je usmerena na probleme;

- *iskustvena nastava* – zasnovana na prethodnom iskustvu sa orijentacijom na sadašnjost i budućnost;
- *programirana nastava* – didaktička strategija koja najčešće podrazumeva upotrebu savremene tehnologije, a zasnovana je na samostalnom istraživačkom učenju i radu uz unapred predviđen program;
- *timska nastava* – didaktička strategija koja podrazumeva učešće najmanje dva nastavnika koji povezuju dva srodna predmeta, te na taj način doprinose većoj aktivnosti učenika, kao i interesantnosti u nastavi.

Specifične didaktike i metode zasnovane na kreativnosti, mašti i fantaziji, predlaže autorka Andevski koje bi trebalo da se, u zavisnosti od mogućnosti, primenjuju sa ciljem podsticanja razvoja kreativnosti. Predložene didaktike i metode koje ćemo prema tekstu autorke Andevski istaći su sledeće (Андевски, 2004: 269–280):

- *didaktika mašte i kreativnosti* – zasniva se na tome da se podstiče i pokreće unutarnje bogatstvo emocija, fantazija, vrednosti, snova, želja koje je neophodno podsticati kako bi se ispoljila kreativnost;
- *putovanja kroz maštu* – zasniva se na misaonim putovanjima, buđenju mašte i unutarnjih čula sa ciljevima da se utiče na oblikovanje ličnosti, razvijanje mašte, jačanje veze između mašte i realnosti, doživljavanje stvarnog stanja, a rezultira opuštenim učenjem, školovanjem intuicije, učenjem putem slikovite asocijacije, razvijanjem fantazije i slično;
- *didaktika imaginacije* – zasniva se na buđenju slikovito-stvaralačkog načina mišljenja, unapređenju slikovnog jezika, kreativnog pisanja, razvijanje kreativne fantazije i slično;
- *didaktika intuicije* – zasniva se na opštem uvežbavanju osećaja, školovanju unutarnjeg osećaja i svesti o sebi, stalnim preispitivanjem intuicije u odnosu na realnost i slično, koja rezultira stvaranjem sigurnosti u sebe i jasnoće osećaja;
- *didaktika improvizacije* – zasniva se na slobodnom izražavanju, sa ciljem buđenja samokreativnosti, mogućnosti slobodne improvizacije, sposobnosti za samostalnim ovladavanjem životom;
- *heuristika* – zasniva se na podesnim problemskim situacijama i njihovim rešavanjem, razumevanjem smisla nekog teksta, dela, interpretacije i slično;
- *didaktika kreativnosti* – zasniva se na kreativnim i neuobičajenim postupcima za rešavanje problema, npr. postupak preokreta, postupak preispitivanja, oslanjanje na pozitivne impulse samopojačavanja kreativnosti, prijatna opuštenost, a rezultira usvajanjem novih znanja, usavršavanjem sposobnosti i učenja tehnika kreativnosti.

Slede primeri podsticanja muzičke kreativnosti u nastavi, predstavljeni u vidu igara:

- *Igra I ja sam deo simfonijskog orkestra* – igra se zasniva na slušanju muzike uz podelu uloga i sviranje u orkestru uz odabrane kompozicije. Na taj način učenici će se, uz „podršku velikog orkestra”, kreativno izražavati.

- Igra *Promeni muzički tok* – od učenika se traži da poznatu pesmu pevaju i izvode na način da menjaju tempo, dinamiku, artikulaciju i slično. Od njih se zahteva da je izvedu po sopstvenom nahođenju, kreirajući samostalno izražajna sredstva muzičkog toka. Tim načinom učenici će u nekim delovima pevati sporije, brže, glasnije, tiše, kraće, duže, vezano, odvojeno, postepeno ubrzavajući, postepeno stišavajući i slično i na taj način će se kreativno izražavati.
- Igra *Muzičko pozorište* – učenici kreiraju određenu priču koja se osmišljava u skladu sa unapred odabranim kompozicijama. Najpre aktivno slušaju kompozicije, prepoznaju njihove karaktere, opažaju sve specifičnosti (melodiju, ritam, tempo, boju, metar, artikulaciju i drugo), a potom zajednički biraju likove priče, osmišljavaju radnju i nakon toga uz muziku izvode kreiranu pozorišnu predstavu (Столик, 2018: 140).
- Igra *Muzički vremeplov* – od učenika se traži da određenu (proizvoljno odabranu) priču ili situaciju predstave kroz odabrane kompozicije, različitih muzičkih žanrova. Svaka situacija ili scena, mora biti praćena kompozicijama različitih muzičkih žanrova, koje će se nastavljati jedna na drugu. Ostali učenici imaju zadatak da prepoznaju kom muzičkom žanru i epohi pripada određena kompozicija, kao i da eventualno prepoznaju kompozitora i naziv kompozicije.
- Igra *Body percussion* – igra se zasniva na tretiranju sopstvenog tela kao instrumenta. Učenici imaju zadatak da, koristeći sopstveno telo, proizvode različite zvuke, te u okviru grupnog rada proizvedu kompoziciju.
- Igra *Promena raspoloženja* – igra se izvodi na način da se proizvoljno odabrana pesma peva i svira u najmanje tri različita raspoloženja sa obaveznom primesom glume, mimikom, pa čak i gestikulacijom. S obzirom na to da ova igra zahteva odlično poznavanje pevanja i sviranja određenog harmonskog instrumenta (npr. klavira, gitare, harmonike i slično) preporučuje se za izvođenje sa učenicima srednjih muzičkih škola ili sa studentima muzike.

Zaključak

Neosporna je činjenica da je i u savremenom dobu, kao što je bilo kroz čitavu istoriju čovečanstva, jedno od najviše cenjenih ljudskih svojstava kreativnost, a posebno mesto zauzeli su inovativni poduhvati. Kako je glavna karakteristika sadašnjeg vremena promena, zadatak svih onih koji teže uspehu, je da „bude u koraku” sa svakom promenom i svojim kreativnim zalaganjem utiču na njihovo inoviranje.

Nastanak inovacija uslovljen je postojanjem kreativnosti, a pojava kreativnosti najčešće se povezuje sa posedovanjem darovitosti i talenta. Posebno se izdvaja činjenica da se pojava inovacija može očekivati ukoliko se vredno bude radilo na podsticanju i osposobljavanju mladog naraštaja za kreativnim načinom mišljenja, koje će rezultirati stvaralačkim procesima i inovativnim proizvodima. U skladu sa tim, čitav sistem vaspitanja i obrazovanja trebalo bi da prati sve

progressivne promene u okruženju, i šire, i u svom domenu doprineše inoviranju svih njegovih elemenata. Na taj način omogućice se mladim naraštajima da odrastaju u „kreativnom” okruženju, koje u budućnosti može doprineti nastajanju originalnih idejnih rešenja i ostvarenja.

Podsticanje razvoja muzičke kreativnosti značajno je za svakog muzički darovitog pojedinca. Iz tog razloga neophodna je upotreba savremenih metoda i pristupa na svim nivoima muzičkog obrazovanja. Predstavljanjem pojedinih strategija samo je „dotaknut” jedan segment u „moru” beskonačnih ideja i načina podsticanja kreativnosti čiji će ishodi zasigurno doprineti pojavi i nastanak većih inovacija. Zbog toga najveću odgovornost imaju svi oni koji rade u sistemu vaspitanja i obrazovanja, jer oni predstavljaju „temelj” u izgradnji buduće kreativne ličnosti svakog pojedinca.

Literatura:

- Аврамовић, З. (2015). Имплементација иновација у образовању и васпитању – изазови и дилеме. У: Зборник са научног скупа *Имплементација иновација у образовању и васпитању – изазови и дилеме*, 29–40. Београд: Учитељски факултет. UDC 373.31.214.1(497.11):001.895
- Amabile, T. (2010). A Model of Creativity and Innovation in Organizations. *Research in Organizational Behavior*, Vol. 10, 123–167. Preuzeto 21. 8. 2017. sa adrese: http://web.mit.edu/curhan/www/docs/Articles/15341_Readings/Group_Performance/Amabile_A_Model_of_CreativityOrg.Beh_v10_pp123-167.pdf
- Андевски, М. (2004). Дидактичке фантазије и креативности – на извору креативности. У: Зборник радова са 10. Међународног округлог стола о даровитима – *Strategije podsticanja darovitosti*, 269–283. Вршац: Виша школа за образовање васпитача.
- Андре, Ј. (2009). *Педагогија музичког контрукта*. Београд: Задужбина Андрејевић.
- Блажић, М. (2004). Strategija razvoja darovitih i talentovanih u Sloveniji. У: Зборник радова са 10. Међународног округлог стола о даровитима – *Strategije podsticanja darovitosti*, 321–322. Вршац: Виша школа за образовање васпитача.
- Bogavac, D., Stojanović, A. (2015). Vaspitni stil – prediktor uvođenja inovacija u školi. У: Зборник радова *Implementacija inovacija u obrazovanju i vaspitanju – izazovi i dileme*, 213–223. Београд: Учитељски факултет. UDC 37.013 (497.11), 371.213:001.895
- Vognar, L. (2012). Kreativnost u nastavi. *Napredak*, 153 (1), 9–20. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor i Filozofski fakultet u Splitu.
- Веселинов, Д., Пртљага, С., Игњатовић, А. (2015). Пројект метода као чинилац подстицања креативности код даровите деце предшколског и млађег школског узраста. У: Зборник радова са 20. Међународног округлог стола о даровитима *Даровитост и креативност – развојна перспектива креативне перформансе*, 290–300. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Вилотијевић, М., Вилотијевић, Н. (2016). *Модели развијајуће наставе I*. Београд: Учитељски факултет.
- Гојков, Г. (2005). Однос интер и интра-индивидуалних фактора у креативним активностима. У: Зборник радова са 11. Међународног округлог стола о даровитима *Даровити и одрасли*, 248–266. Вршац: Виша школа за образовање васпитача.

- Гојков, Г., Бојанић, Ж., Мијатовић, М. (2015). Дидактичке методе и инструкције као фактор подстицања креативности даровитих студената. У: Зборник радова са 20. Међународног округлог стола о даровитима *Даровитост и креативност – развојна перспектива креативне перформансе*, 109–131. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Дан, С., Миту, К., Лукић, Р. (2005). Подстицање креативности, важан чинилац у васпитању предшколског даровитог детета. У: Зборник радова са 11. Међународне конференције о даровитима *Даровити и одрасли*, 489–495. Вршац: Виша школа за образовање васпитача.
- Ђедовић, В. (2016). Kreativnost inovacije i stvaralaštvo – faktori rasta savremenog poslovanja. *International scientific conference – ERAZ 2016*. Preuzeto 21. 8. 2017. sa adrese: http://www.eraz.org.rs/uploads/4/7/0/4/47046595/50_%C4%90edovi%C4%87_kreativnost_inovacije_i_stvarala%C5%A0tvo_faktori_rasta_savremenog_poslovanja_international_scientific_conference_eraz_2016_belgrade_serbia_423-432_pp..pdf
- Ђорђевић, В. (2005). Daroviti i odrasli (roditelji, nastavnici, drugi odrasli). U: Zbornik radova sa 11. Međunarodnog okruglog stola o darovitima *Daroviti i odrasli*, 97–111. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Ђорђевић, Б., Максић, С. (2005). Подстицање талената и креативности младих – изазов савременом свету. У: *Зборник института за педагошка истраживања*, година XXXVII, број 1, 125–147. Београд: Институт за педагошка истраживања.
- Ђорђевић, Ј. (2012). Схватања о педагошким иновацијама – теорија и пракса. *Годишњак Српске академије образовања*, УДК 37.012, 1–11. Преузето 20. 8. 2017. са адресе: http://www.sao.org.rs/documents/2012/Skup_u_Uzicu/4a%20R%20I%20JOVAN%20DJORDJEVIC.pdf
- Ђорђевић, Б. (2015а). Креативност, породица и предшколске институције – откривање и неговање креативности. У: Зборник радова са 20. Међународног округлог стола о даровитима *Даровитост и креативност – развојна перспектива креативне перформансе*, 69–78. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Ђорђевић, Ј. (2015б). Креативност – подстицање и неговање. У: Зборник радова са 20. Међународног округлог стола о даровитима *Даровитост и креативност – развојна перспектива креативне перформансе*, 79–87. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Ђорђевић, Ј., Ђорђевић, Б. (2016). *Природа даровитости и подстицање развоја*. Београд: САО.
- Игњатовић, Д., Игњатовић, М. (2004). Стратегије креативности. У: Зборник радова са 10. Међународног округлог стола о даровитима *Стратегије подстицања даровитости*, 321–322. Вршац: Виша школа за образовање васпитача.
- Кадум-Бошњац, С., Бречевић, Т. (2015). Математички даровити ученици и креативност. У: Зборник радова са 20. Међународног округлог стола о даровитима *Даровитост и креативност – развојна перспектива креативне перформансе*, 132–142. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Келемен, Г. (2004). Гениј или моћ креативности. U: Zbornik radova sa 10. Međunarodnog okruglog stola o darovitima – *Strategije podsticanja darovitosti*, 154–161. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Кнежевић-Флорић, О. (2004). Креативне стратегије мишљења као основа за подстицање развоја креативне даровитости. U: Zbornik radova sa 10. Međunarodnog

okruglog stola o darovitima – *Strategije podsticanja darovitosti*, 309–314. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.

- Крњајић, З. (2015). Типови креативности релевантни за образовање. У: Зборник радова са 20. Међународног округлог стола о даровитима, *Даровитост и креативност – развојна перспектива креативне перформансе*, 151–159. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Koska Balje, D. (2015). *Uticaj ljudskog kapitala na stvaranje održive konkurentne prednosti u poslovanju savremenih organizacija*. Odbranjena doktorska disertacija. Sremska Kamenica: Univerzitet Educons.
- Lazarević, D. (2005). Nastavničke kompetencije kao činilac u obrazovanju darovitih učenika. У: Зборник радова са 11. Међународног округлог стола о даровитима *Даровити и одрасли*, 330–336. Вршац: Виша школа за образовање васпитача.
- Legrenzi, P. (2010). *Creativity and Innovation*. Preuzeto 15. 8. 2017. sa adrese: http://www.eurosfairer.prd.fr/7pc/doc/1249998569_creativity_innovation_p_legrenzi.pdf
- Леман, А., Слобода Џ., Вуди, Р. (2012). *Психологија за музичаре – разумевање и стицање вештина*. Београд: Универзитет уметности, Факултет музичке уметности.
- Максић, С. (2007). *Даровито дете у школи*. Београд: Завод за уџбенике.
- Mosurović Ružičić, M. (2012). *Organizacije i inovacije*. Београд: Institut „Mihajlo Pupin”.
- Негру, А. (2004). Методичке алтернативе за стимулсање имагинације и креативности. У: Zbornik radova sa 10. Međunarodnog okruglog stola o darovitima – *Strategije podsticanja darovitosti*, 388–393. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Негру, А. (2005). Родитељи и креативност деце. У: Зборник радова са 11. Међународног округлог стола о даровитима *Даровити и одрасли*, 226–232. Вршац: Виша школа за образовање васпитача.
- Негру, М. (2015). Креативност и иновација – премисе за постизање високих перформанси у раду са даровитом децом. У: Зборник радова *Даровитост и креативност – развојна перспектива креативне перформансе*, 182–188. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Палинкашевић, Р., Столић, Ј. (2016). Развој музичке и језичке даровитости у савременој дидактичкој култури. У: Зборнику радова са 21. Међународног округлог стола о даровитима *Даровити и дидактичка култура*, 261–274. Вршац: Висока школа струковних студија за васпитаче „Михаило Палов”.
- Palinkašević, R., Stolić, J. (2017). Razvoj intrapersonalne inteligencije na časovima stranog jezika i muzičkog obrazovanja i vaspitanja. У: Zborniku radova sa 22. Međunarodnog okruglog stola o darovitima *Intrapersonalna darovitost – mogućnosti razvoja*, 155–163. Vršac: Visoka škola strukovnih studija za vaspitače „Mihailo Palov”.
- Pratt, A., Jeffcutt, P. (2009). *Creativity, Innovation and the Cultural Economy*. USA and Canada: Routledge.
- Радомировић, В. (2004). Креативно понашање ученика од I до IV разреда основне школе и интелектуално васпитање у њиховим породицама. У: Zbornik radova sa 10. Međunarodnog okruglog stola o darovitima – *Strategije podsticanja darovitosti*, 334–341. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Старц, Ј. и сар. (2016). *Менторирање на надарените и талентираните*. Битола: Македонска асоцијација за надарени и талентирани; Словенечко здружение за надарени.
- Стевановић, М. (2004). Даровити у контексту креативних стратегија. У: Zbornik radova sa 10. Međunarodnog okruglog stola o darovitima – *Strategije podsticanja darovitosti*, 223–233. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.

- Стојаковић, П. (2000). *Даровитост и креативност*. Српско Сарајево: Завод за уџбенике и наставна средства Републике Српске.
- Столић, Ј. (2018). Музичката игра како модел за поттикнување на развојот на креативноста кај предшколските деца. У: Зборник радова са Меѓународне конференције *Образованието на крстопат – состојби, предизвици, решенија и перспективи*, 138–141. Битола: Македонско научно друштво. ИСБН 978-608-4616-88-7
- Теојановиќ, П. (2012). Интегративна концепција даровитости: радни модел развоја изузетности. У: Зборник *Даровитост: погледи и изгледи*, 19–39. Београд: Универзитет у Београду, Филозофски факултет.
- Требјешанин, Б. (2004). Подстицајни потенцијал пројекатског начина рада у одгајуњу креативне даровитости ученика. У: *Zbornik radova sa 10. Međunarodnog okruglog stola o darovitima – Strategije podsticanja darovitosti*, 286–291. Vršac: Viša škola za obrazovanje vaspitača.
- Huzjak, M. (2006). Darovitost, talenat i kreativnost u odgojnom procesu. *Odgojne znanosti*, 8 (1), 289–300. Zagreb: Učiteljski fakultet.
- Čudina-Obradović, M. (1990). *Nadarenost – razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Шефер, Ј. (2006). Приступи даровитости и креативности у словенским земљама. У: *Зборник института за педагошка истраживања*, 38 (1), 60–77. Београд: Институт за педагошка истраживања.

Jasmina Stolic Pivnicki, MA

Preschool Teacher Training Colledge "Mihailo Palov"

Vrsac

ENCOURAGING AND DEVELOPING MUSIC CREATIVITY AS A PRECONDITION FOR THE OCCURRENCE OF INNOVATION

Summary: Every time period in the history of mankind brought something new, valuable, useful and socially significant. Superb actions and achievements of individuals frequently served as the turning point in the lives of people. The reason for their occurrence was often the need for changes which lead to the increase in the quality of life. The occurrence of something new is today a challenge because nothing lasts for long and stays unchanged. The world in which we live is full of frequent changes, and the time between the appearance of an idea and its implementation has also been shortened. Therefore, people who work hard and have a goal to succeed have a big responsibility to be unique in that work. To find new, innovative solutions presupposes the presence of creativity, and thus, the ability to solve problems in an original way. Creativity and innovation can be expressed in various fields of human action. One of the most important fields, which is often the "source" and "birthplace" of ideas, the exhibition of creativity with constant encouragement of its development, is the educational system (from the preschool institution to university). In this paper along with the theoretical framework for the interpretation of creativity and innovation, the ways of encouraging and developing creativity in musically gifted learners as a precondition for the occurrence of innovation will be presented.

Key words: giftedness, creativity, innovation, musical development.